

ТАНҚИДЧИ НОРБОЙ ХУДОЙБЕРГАНОВНИНГ ТАҲЛИЛ УСЛУБИ

Эшпулатова Саодат Махматовна

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат
ўзбек тили ва адабиёти университети
академик лицейи ўқитувчиси
E-mail: Saodat69eshpulatova@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада мунаққиднинг маҳорати, ижоддаги муросасизлиги, танқидчилик, мунаққид ва ижодкорнинг ижодидаги мақсад, уйғунлик ҳақида гап боради. Бундан ташқари, бадиий асарда характер яратиш маҳоратини очиб беради. У таҳлил қилган асарларининг қисқача мазмуни ва ёзувчи маҳорати ҳақида мунаққид фикрлари тасвирланган.

Калит сўзлар: ғоявий салмоқ, тамойил, мезон, тадқиқ, талант, кашфиёт, маҳорат, таҳлил

ANALYSIS METHOD OF CRITIC NORBOY KHUDAYBERGANOV

Eshpulatova Saodat Makhmatovna

Tashkent state named after Alisher Navoi
University of Uzbek Language and Literature
academic lyceum teacher
E-mail: Saodat69eshpulatova@gmail.com

ABSTRACT

This article is about the skills of the critic, the intransigence in creativity, criticism, the goal and harmony in the creativity of the critic and the creator. In addition, it reveals the skills of creating a character in a work of art. A summary of the works he analyzed and critical opinions about the writing skills are described.

Key words: idea, principle, criterion, research, talent, discovery, skill, analysis

Адабий жараён ҳар бир ижодкор учун ўта мураккаб воқелик ҳисобланади. Мунаққид ушбу жараёнга ўз билими, савияси, талабчанлиги ва, албатта, адолати билан кириб келди. Норбой Худойберганов – курашчан мунаққид. У қолипчан фикрдан қочишга, адолатли ва мураккаб йўлдан, меҳнатдан қочмасликка ва ўз устида ишлашга чорлайди. Унинг ягона мақсади – миллий сўз

санъатимиз, унинг назму наср, адабий танқид ривожи учун, ўз она тилининг ривожи учун мурасасиз курашиш эди.

Бирор маҳсулот реклама қилинаётганда, одатда, харидорлар диққатини тортиш учун унинг фақат яхши хусусиятлари, сифатлари, фойдалари, афзалликлари биров бўрттирилади. Бу ҳолат бадиий адабиётда ҳам, танқидчиликда ҳам учрайди. Фарқи шуки, маҳсулотнинг камчилиги, зарари, фойдасиз томонлари айтилмайди, акс ҳолда у маҳсулот сотилмай қолади. Лекин адабий танқидчиликда мунаққид асарнинг фазилатлари, қаҳрамонларнинг ҳаётда тутган ўрни, асарнинг тарбиявий аҳамияти, танланган мавзунинг ҳаётийлиги ва бошқалар ҳақида тўлиб-тошиб мақташади ва бу асарнинг камчиликларига ҳам тўхталиб ўтилади. Шундай бўлса-да, бу асарнинг “нархи” тушмайди. Асосан, бадиий асарлар шу тахлитда таҳлил ва танқид қилинади. Шунинг учун бўлса керак, танқидчиликка оид адабиётлар ўз ўқувчисини топиши биров мушкулроқ.

“В.Белинский, Н.Добролюбов, Н.Чернишевский мақолалари туфайли эса рус адабий танқидчилиги кенг жамоатчилик ўртасида юксак эътибор қозонгани неча замондан бери эътироф этилади. Уларнинг мақолалари адабиёт тарихига, ижодкорлар маҳоратига холис баҳо берилиши, мақтовлар ҳам, эътирозлар ҳам чуқур таҳлилга асосланиши билан ҳозир ҳам диққатни жалб этади. В.Белинскийнинг аксарият мақолалари савол қўйишдан бошланади. Масалан у, “Адабий орзулар” мақоласида: “Бизнинг адабиётимиз қандоқ? У жамият ифодасими ёки халқ руҳининг ифодасими?” деган саволга жавоб излайди. Шоир, адибларнинг асарларини шу нуқтаи назардан таҳлил қилиш табиийки, ижодкорлар доирасида ҳам, омма орасида ҳам кенг қизиқиш уйғотади. Матёқуб Қўшжонов, Озод Шарафиддинов каби мунаққидларнинг мақолаларида ҳам савол муайян даражада шу тарзда қўйилган. Шу боис улар жамоатчилик эътиборини тортган. Норбой Худойберганов – уларнинг шогирди. У ўтган аср 70-80-йилларида ҳозиржавоб мунаққид сифатида ўзини намоён қилди. 70-90-йилларда газета - журналлар билан танишиб борган кишиларнинг сўз санъати тўғрисидаги тушунча, тасавури шаклланишига адабий танқидчилик, шубҳасиз, самарали таъсир кўрсатган. Ана шундай ажойиб миссияни бажарганларнинг пешқадамлари сафида турган Норбой Худойберганов асарларга ҳамиша “Хўш, ушбу асар бизнинг онгу тафаккуримизга нима беради? Айни шеър, ҳикоя, дoston билмаганимизни билдириб, сезмаганимизни сездирадими?” деган савол қўйиб ёндашади. У асарлар тўғрисида мулоҳаза юритар экан, “Хўш, шундай бўлиш мумкинми?”, “Қаранг-а”, “Диққат қилинг”, “Эътибор қилинг”, “Очиғини айтиш керакки”, “Аввало шуки”, “Негаки”, “Афсуски”, “Яна шуниси борки”, “Эътибор этиш керакки”, “Ўзингиз ўйлаб кўринг”, “Хўш, қандай экан...”,

“Кўряпсизки”, “Борди-ю”, “Табиийки” каби таъкидларни кўп қўллайди. Унинг бундай нуқтаи назардан қараши, табиийки, ҳаммага ҳам бирдай ёқавермайди. Чунки, асарларга айна тарзда қаралса, уларнинг камчиликлари, бадийий ночор жиҳатлари яққол кўриниб қолади”.¹²⁶

Н.Худойберганов мақолаларидан бирида: “Майли, шундай бўлсин, дейлик, бироқ мен ўқувчи сифатида қахрамоннинг ҳолдан тойиб, асаби қақшаганини ҳис қилолмадим, сезолмадим, кўз ўнгимда тасаввур этолмадим. Негаки, қахрамон ҳолати, хатти-ҳаракатларининг таъсири йўқ, у чарчади, унинг асаби қақшади, деган гап айтилган, холос. Бу гап эса тасвирнинг ўрнини босмайди, қахрамон ҳолатини ҳаётнинг ўзидагидек гавдалантирмайди” дейди. Унинг мақолалари “манзара”сини айна хилдаги ранг ва чизгилар белгилайди. Лекин мунаққид шунчаки эътироз билдириш, рад этиш билан чекланмаган, балки уларни “Ўзингиз ўйлаб кўринг” дея ўзига хос услубда асослашга интилган. Ўтган давр Норбой Худойберганов рост сўзни айтганини, у ҳақ эканини кўрсатди. Яъни у эътироз билдирган аксарият асарлар аллақачон унут бўлиб кетди.

Норбой Худойберганов асарларни майда бўлақларга ажратиб ҳижжалаб таҳлил қилмайди. У асарларнинг битта ўрнини танлаб олади-да, шу асосда умумий хулоса чиқаради... У ночор асарлар йўлини тўсишга шошади, ўқувчиларни бадийий баркамол асарларни мутолаа қилишга даъват қилади. Илк китобини «Эҳтирос тўлқинлари» деб атагани, бошқаларини “Сўз курашга чорлайди”, “Сени ўйлайман, замондош”, “Ўз дунёси, ўз қиёфаси”, “Ҳақиқат ёғдулари” деб номлагани ҳам шундан далолат беради... “Маълумки, ҳақиқий истеъдод кам учрайди ва у ҳам доимо баракали мева беравермайди, кашфиётлар яратавермайди” дейди у ва ўзи эъзозлайдиган атоқли адиб, шоирлар асарларидаги камчиликларни дангал айтаверган.¹²⁷

Улуғ рус адиби А. Чеховнинг қахрамонларидан бири “Мен оддий сўзлар душманам бўлгани учун фақат илмий тилда гапираман”, дейди. Бундайлар адабиётшунослар орасида ҳам анча учрайди. Уларнинг ёзганлари ширасиз, ҳароратсиз, куруқ бўлганидан, ҳар қанча уринганда ҳам, кўнгилга “жиз” этиб тегадиган жумла чиқмайди. Қизиғи шундаки, бировларнинг тутуриқсиз фикрларини “чайнаб” юрадиган бундайлар ўзини ёрқин фикрли “даҳо” деб билади... Норбой Худойберганов бундайларни “ланж ва зерикарли одамлар” деб атади. “Улар пуч, бамисоли совун кўпиғи! Эътибор қилган бўлсанг, уларнинг

¹²⁶ А.Улугов. Мурасиз мунаққид. /Худойберганов Н. Бадиий таҳлил сеҳри./Тошкент– 2008. 123-124-бетлар

¹²⁷ А.Улугов. Мурасиз мунаққид. /Худойберганов Н. Бадиий таҳлил сеҳри./Тошкент– 2008. 124-125-бетлар

қиёфаси, кўринишиёқ кишида дарҳол нохуш таассурот уйғотади. Чунки улар саёз фикр юритади, саёз ҳис қилади” дейди...

Мунаққид Норбой Худойберганов адабий танқидчилик нимага асосланишидан беҳабар, бепарво қарайдиганлар кўплигидан куйинади.

Мунаққид ижодининг хусусиятларидан яна бири таҳлил жараёнида халқ оғзаки ижодига мурожаат қилишидир. Унинг “Дилу тил сеҳри” даб номланган китобчасида халқ мақолларидан самарали фойдаланади ва уни фикрларига сингдириб юборади. “Албатта, хоҳиш, истак, орзу, ният ёмон, салбий ҳодиса деб ҳеч ким айта олмайди, бироқ яхши ният – ёрти мол, дейди халқимиз. Аммо авлод-ажодларимизга бу нақлнинг моҳиятини идрок этишга имкон берилмади... Башарти, ёрти мол бутун бўлмаса, кимларга, нималарга наф келтириб, ўсиш-унишга у қандай фойда келтириши мумкин? Ахир, ёрти мол билан кун кечириш, яшашдан кўнгил тўлмайди-ку!”¹²⁸

“Дил-у тил сеҳри” китобида мунаққиднинг “Жумбоқлар гирдобиди” мақоласи “Ўз-ўзимни тафтиш” туркумидан олинган, деб берилган. Унда мунаққид ўз илмий фаолиятининг бошланиши, устозлари ҳақида гапириб ўтади ва шу ўринда ҳам кетма-кет мақоллар киритади. ”...Шу билан бирга номи, унвони, даражасига мувофиқ фан докторларига рўбарў келдим-да, бир оддий ҳақиқатни бутун вужудим билан ҳис қилдим. Халқимиздаги “қари билганни пари билмас, пари билганни қари билмас” деган нақл бежиз туғилмаганлигига тўла ишонч ҳосил қилдим.

“Шаклан асару, мазмунан-чи?” мақоласида ҳам мақоллардан фойдаланган ҳолда жамиятдаги камчиликларни кескин танқид қилади ва шу камчиликларни қилишда ўзининг ҳам иштироки борлигини инкор этмайди: “Осий банда кимларгадир нигоҳ ташласа, шубҳасиз, уларнинг кўзи, юзи, гавдаси, қадди-қоматини, қисқаси, суратини кўришга қодир, лекин сийрати, яъни ички мазмуни, руҳий дунёсини кўриши ҳам, англаб олиши ҳам амри маҳол. Дарвоқе, мол оласи сиртида, одам оласи ичида, деган нақл ҳам бежиз тўқилмаган.

Табиийки, бу нақлни эътироф қилмайдиганлар, рад этадиганлар топилмайди.

Айни чоғда хом сут эмган банда бўлганимиз учунми ёки бошқа бир сабабданми, ҳар биримиз ўзимизни доноларнинг доноси, деб ҳисоблаймиз... Фақат ёзишни биладиган, бироқ қалбимизни тўлқинлантириб, онгу тафаккуримизни ларзага соладиган, бойитадиган, ўзгартирадиган даражада таъсир қиладиган асарлар яратишга қодир бўлмаган ҳамда моддий жиҳатдан яхши таъминланган қаламкашлар устунлик қияпти. Устига - устак уларнинг

¹²⁸ Худойберганов Норбой. Дилу тил сеҳри. Тошкент, “Ёзувчи” нашриёти, 2002, 4-бет

сурати бор, сирти ялтироқ, ичи қалтироқ асарлари сўз санъатининг нодир намуналари тарзида кўкларга кўтарилмоқда”.¹²⁹

Мунаққид қўллаган шу ва бошқа мақоллар асар таҳлилининг бадийлигини оширган. Шунчаки оддий сўзлар билан эмас, халқ оғзаки ижоди билан фикрлар бойлиги таъминланган.

Норбой Худойбергановга хос яна бир услуб, таҳлил қилаётган асарининг номини келтирмайди, қахрамонлар ҳақида тавсифлар келтирилади, мунаққид ўз фикрини билдиради, эътирози бўлса, эътирозини айтади ва адибнинг ютуғию камчиликлари ҳақида айтиб ўтгандан сўнг асар номига навбат келади. Иброҳим Раҳимнинг “Генерал Равшанов” романидаги бош қахрамон ҳақида узундан узоқ тавсифлар келтиради. Ёки Ҳамид Ғуломнинг “Қорадарё” романидаги Узоқов образига худди шундай тавсифлар бериб, кейин иккала асар номи ва қахрамонлари ўртасидаги фарқ ва ўхшашлик томонлари изоҳланади.

“Қизик, одамларга меҳрибон раҳбар биринчи галда бир мажлисни иккинчи мажлисга улаш тўғрисида бош қотирадимиз?! Бу гапнинг тагига етиб улгурмасингиздан яна бир муаммога дуч келасиз; “Узоқовнинг яна бир одати бор: бюро мажлиси ёки бирор йиғилиш тугагач, албатта ёлғиз қолиб, кўрилган масалалар бўйича обдон ўйлайди, мабодо биронта нуқсон топса, дарҳол маслаҳатлашиш учун ёрдамчиси Камоловни қидириб қолади”...

“Саволга жавоб излай бошлаймиз: “Равшанов эгарда тоғдай бўлиб ўтирарди... Равшанов отдан тушиб, уни нон- туз кўтариб кутган аҳолига эгилиб салом берди”... Уни ёзувчи талантили кўмондон, тадбиркор жангчи, мард, ҳалол, ақлли инсон, деб мақтайверади, аммо қахрамон истеъдоди, тадбиркорлиги юракларни тўлкинлантирувчи манзараларда чизилмайди.

Иброҳим Раҳимнинг “Генерал Равшанов” романидаги бош қахрамон мана шундай нодир ва ноёб инсон, олижаноб, баҳодир командир сифатида таърифланади. У ўз касби, ҳаётда тутган ўрни, ҳунарига кўра юқорида тилга олинган Ҳамид Ғуломнинг “Қорадарё” романидаги Узоқовдан фарқланиши лозим. Маълум даражада шундай бўлиб чиқади.¹³⁰

Мунаққиднинг асарлардаги образларни бир-бирига қиёслаб таҳлил қилиш методи ижодининг етакчи хусусиятларидан бири ҳисобланади. Буни юқорида Ўлмас Умарбековнинг “Курорт” пьесасидаги Қўзибой Рўзибоев образининг баъзи жиҳатлари билан Расул Нуриддиновга ўхшаб кетиши ёки генерал Равшанов образи билан Ҳамид Ғуломнинг “Қорадарё” романидаги Узоқов образларни бир-бирига қиёсан таҳлилида кўришимиз мумкин.

¹²⁹ Худойберганов Норбой. Дилу тил сеҳри. Тошкент, “Ёзувчи” нашриёти, 2002, 61-62-бетлар

¹³⁰ Худойберганов Норбой. “Ишонч”. Адабий-танқидий мулоҳазалар, баҳслар, кузатишлар, қайдлар. - Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1988. 214-215-бетлар

Лекин ҳаётда ҳамма нарса ҳам ҳар доимгидай тўғри бўлавермайди, бир текисда силлиқ кетавермайди. Норбой Худойберганов ижодида ҳам бу нарса кўринади. Унинг асарлар ҳақида берган таҳлиллари баъзи ўринда ҳақ бўлса, баъзи ўринда сал ошириб юборилган. Бундай аёвсиз мулоҳазалар фақат бадий ижодга хос бўлган асарларда эмас, балки ўзи билан замондош бўлган танқидчиларнинг фикрларига нисбатан ҳам кўринади.

“...Жумладан, тажрибали адиб, ҳассос шоирларимиздан бири Асқад Мухтор Абдулла Ориповнинг “Куз хаёллари”, “Жаннат”, “Муҳаббат”, “Тилла балиқча” каби шеърларини кескин танқид қилади... эътиборимизни қуйидагиларга жалб этади: “Лекин унда (яъни шоир ижодида – Н.Х) гоҳо замон нишонлари етишмайди, баъзида у (гап лирик қаҳрамон ҳақида кетяптими ёки шоирнинг ўзи тўғрисидами - буни аниқлаш амри маҳол – Н.Х) мажнунсифат, кўпинча ҳазин: қалбида инсоний завқ, порлоқ умид, ҳаётбахш қувноқлик барқ урмайди... ёш шоирнинг китобида катта ёрқин фикр ва туйғулар ўрнига баъзан пастқам, ножўя фикрлар юзага чиқиб қолади.”(Асқад Мухтор. Ёш дўстларимга. “Ёш гвардия” нашриёти, 1971 йил. 128, 132-бетлар).

Қани ўша “пастқам, ножўя фикрлар?” “мажнунсифат, ҳазин” лирик қаҳрамонлар-чи?

Асқад Мухтор бу саволларга конкрет, исботли жавоб қайтармайди. У касалликнинг ўзи нимадан иборат эканлигини аниқламасдан шоир бедаво дардга чалинган, деб эълон қилади¹³¹.

Норбой Худойбергановнинг бошқа мунаққидлардан фарқли томони шуки, асарни таҳлил қилаётганда ўша асар муаллифига тўғридан тўғри савол қўяди, агар асар таҳлил қилинган бўлсаю, лекин мужмал жумлалар кетган бўлса, ана шу жумлага изоҳ талаб қилади. Лекин бу талаблар, кескин саволларни ҳамма ҳам тўғри қабул қилавермайди.

Норбой Худойберганов таҳлилларининг мурасасизлигини, унинг ўта талабчанлигини қоралаб “Шарқ юлдузи” журналининг 1987 йил 11-сонида адабиётшунос олимлар Ортиқбой Абдуллаев ҳамда Усмон Қосимовлар “Қаҳр эмас, меҳр керак” деган мақола эълон қилишди. Мақоладан баъзи ўринларни келтириб ўтаман: “...Атоқли олим О.Шарафиддинов ҳам “Баъзи зарур мулоҳазалар” мақоласида Н. Худойбергановнинг чиқишларида тез-тез учраб турадиган пала-партишлик, аввал бир фикрни айтиб, ўша мақоланинг ўзида мазкур фикрни рад этувчи бошқа гапларни ёзиш нуқсони борлигини, кўпинча танқидчининг вазифасини нукул фош этишдан иборат деб ҳисоблашини мисоллар билан исботлаб берган. Муаллиф тўғри таъкидлаганидек, асарда

¹³¹ Худойберганов Н. Гражданлик моҳияти. “Шарқ юлдузи” журнали, 1984 йил 4-сон, 183-бет

мавжуд фазилатлардан қувона билиш ҳам танқидчиликнинг вазифасига киради. Бўш асарни улуғлаш – мадҳиябозлик. Аммо яхши асарнинг ютуғини айтишнинг мадҳиябозликка алоқаси йўқ.

О.Шарафиддинов ўз мақоласида бундай дейди: Энди икки оғиз сўз Н.Худойберганов мақолаларида тез-тез учраб турадиган “кашф қилиш” ҳамда “фош этиш” хусусида. Баъзи танқидчилар “кашф этиш” талабини бошқаларга юклашади, шекилли, танқиднинг моҳиятини “фош қилиш”дан иборат деб ўйлашади. Бундай танқиднинг на адабиётга, на китобхонга кераги бор”.¹³²

Мақола муаллифлари мунаққиднинг баъзи мақолаларидаги такрорларни ҳам келтириб ўтади.

“Олим бир хил босмақолип фикрлар, тайёр ҳукм-хулосаларни мақоладан мақолага кўчириб юришдан “эринмайди”. Ўқувчилардан аввал узр сўраб, муаллиф “услуби”нинг “ўзига хослиги”ни яққол намойиш қиладиган бир неча кўчирма келтирамиз: “Айниқса, шаклан ҳам, мазмунан ҳам бадий асарга ўхшаб кетадиган, аммо аслида ўқувчилар қалбини “жизиллатиб” уларнинг маънавий баркамоллигини оширишга, тафаккурини бойитишга хизмат қилмайдиган кўп сонли нотавон шеърларга қарши кураш вазифаси диққат марказига чиқарилмоғи лозим. бироқ бундай шеърлар халқимизнинг маънавий қудратини оширмайди, ўқувчиларнинг ижтимоий фаоллигини таъминламайди, онги, тафаккурини чархламайди, эстетик завқ-шавқ бағишламайди”(“Маъно қудрати”, “Шарқ юлдузи”, 1977, №4, 221-222-бет)

“...кўпчилик ўқувчилар ҳар бир шеър ёки ҳикоя, қисса ёхуд романдан битмас-туганмас завқ-шавқ, маънавий мадад, ғоявий-бадий сабоқ олиб, ўзининг онгу тафаккурини бойитишга, ижтимоий-маънавий тараққиётнинг ғоятда муҳим, долзарб муаммоларини ҳал қилишга интилади... Зотан тажрибали адибларгина эмас, балки ёш ёзувчиларимиз ҳам ижодий фаоллик билан қалам тебратиб, ижтимоий-маънавий тараққиётга сезиларли таъсир кўрсатадиган даражага муттасил кўтарилиб бормоқдалар”¹³³.

Мақола муаллифлари мақолалардаги такрорларни куюнчаклик билан таҳлил қилиб берар экан, бундай ҳолат мунаққиднинг китобларида ҳам учрашини эътироф этади.

Бу фикрлар қанчалик ҳақиқат, қанчалик аччиқ бўлмасин, Норбой Худойберганов ўз даврида адабиёт жонкуяри сифатида ижод қилди, асарларга ўз

¹³² “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси, 1983, 11 -февраль

¹³³ Норбой Худойберганов. “Қаҳрамоннинг маънавий олами”, “Шарқ юлдузи”, 1982, №11, 199-бет).

сўзи билан, ўз фикри билан баҳо берди. Ҳақиқатни кимдир тўғри қабул қилди, кимдир ҳазм қилолмади.

“Ҳақиқат баҳсларда туғилади, деган гаплар бор. Бунга энг кўп даражада амал қилган танқидчи шу Норбой Худойберганов бўлади. Адабиётшунослик ва адабий танқидчиликда кизгин мунозаралар тез-тез бўлиб турадиган олтмишинчи- етмишинчи йилларда ўзи тенги Умарали Норматов, Баҳодир Ғуломов, Иброҳим Ғафуров, Ҳофиз Абдусаматовларни қўя туринг, ҳатто устоз мақомидаги Озод Шарафиддинов, Матёқуб Қўшжоновлар билан ҳам баҳсга киришиш, ўз нуқтаи назарини илгари суриш, турфа фикрлиликка мойиллик унинг адабий танқидчи сифатидаги етакчи хусусиятларидан бирига айланди.

Тўғри сўз тукқанингга ёкмайди, дейишади. Албатта, унинг ўзбек адабиётида яратилган янги роману қисса, шеър у достонлар ҳақидаги тўғри, бироқ аччиқ мулоҳазаларини машхуру номашхур адибу шоирлар, ҳамкасб-мунаққидларнинг ҳазм қилиши қийин кечганлигини тушуниш мумкин. Бироқ у ҳамаша бош ҳарфлар билан ёзиладиган адабиёт манфаатларини кўзлаб иш кўришга интилди.

Норбой Худойберганов собиқ шўролар даврида Одил Ёқубов, Абдулла Орипов, Пиримқул Қодиров, Тўлепберген Қайипберганов, Шукрулло, Шукур Холмирзаев, Рауф Парфи, Омон Матжоннинг ҳукмрон мафкура мезонларига тўғри келмаган асарларини бутун вужуди билан қўллаб-қувватлади, ҳали компартиянинг зуғуми, қиличи қайрилиб турган қалтис саксонинчи йиллар ўрталарида Чўлпону Фитратлар ижоди нега халққа қайтарилмайди, деб бонг урди, очик-ошкора, адолатли қарашлари ўзимизда “ўтказиш”нинг имкони бўлмаса, адабиётимиз шаънини ҳақиқий ижодни ҳимоя қиладиган, юзакилик, схематизм, ҳаётни бўяб-бежаб кўрсатишга қарши қаратилган ўткир муаммоли мақолаларни собиқ марказдаги газета журналларда муттасил чиқариб турди ва бу билан адабий жараёнга баимкон таъсир кўрсатди.

Дарвоқе, ҳар бир асарга, унинг муаллифи Ойбек, Абдулла Қаҳҳор ёки бошловчи ёзувчи бўладими, ҳаёт ҳақиқатини бадий ҳақиқатга айлантириш нуқтаи назаридан ёндашиш, мана шу юксак мезондан туриб таҳлил қилиш, баҳо бериш, адабиётдаги ўрнини белгилаш танқидчи ижодий кредосининг ўзагини ташкил этади”¹³⁴.

Норбой Худойберганов таҳлилларидаги кескинликни унинг бировга ҳасад қилиши ёки бошқа бир салбий мақсад деб эмас, унинг адабиёт учун, унинг эртанги ривожини учун, миллат учун фидокорлиги деб қараш ўринлидир.

¹³⁴ Дониёр Бегимкулов. Ҳақ сўз сохиби. /Худойберганов Н. Бадий таҳлил сеҳри/. Тошкент– 2008. 130-131-бетлар

Мунаққид ҳақиқат учун курашадиган, баҳс-мунозарага киришадиган мурасасиз мунаққидлардан биридир.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ: (REFERENCES)

1. А.Улуғов. Мурасасиз мунаққид. /Худойберганов Н. Бадиий таҳлил сеҳри./Тошкент– 2008. 123-124-бетлар
2. Худойберганов Норбой. Дилу тил сеҳри.Тошкент, “Ёзувчи” нашриёти, 2002.
3. Худойберганов Норбой. “Ишонч”.Адабий-танқидий мулоҳазалар, баҳслар, кузатишлар, қайдлар. - Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1988.
4. Худойберганов Н. Гражданлик моҳияти.“Шарқ юлдузи” журнали,1984 йил 4-сон.
5. “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси, 1983, 11 февраль
6. Норбой Худойберганов.“Қаҳрамоннинг маънавий олами”, “Шарқ юлдузи”,1982,№11
7. Дониёр Бегимкулов. Ҳақ сўз соҳиби. /Худойберганов Н. Бадиий таҳлил сеҳри./Тошкент– 2008.